

การพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชน
ตามหลักพุทธธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม
DEVELOPMENT OF POLITICAL LEADERSHIP OF YOUTH IN COMMUNITY
DEVELOPMENT BASED ON BUDDHIST PRINCIPLES,
SAMUT SONGKHRAM PROVINCE

พระมหานิรุต พยงค์ยัม*, สมชาย ลำภู

Phramaha Nirut Payonyim*, Somchai Lamphoo

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*Corresponding Author E-mail: note202019@gmail.com

Received January 9, 2026; Revised March 18, 2026; Accepted March 24, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม 2. ส่งเสริมแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม และ 3. นำเสนอแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคนวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนแบบสมดุลง ประกอบด้วย 1.1 ความเสมอภาคและความเป็นธรรม 1.2 ความยืดหยุ่นและความประนีประนอม 1.3 การวางตัวเป็นกลาง 1.4 การเพิ่มพลังอำนาจ 1.5 การคิดเชิงบวก 2. การพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนโดยใช้การพัฒนาความรู้ทางการเมือง ประกอบด้วย 2.1 การได้รับข้อมูลทางการเมืองอย่างมีวิจารณญาณ 2.2 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง 2.3 การเข้าใจระบบการเมือง 2.4 การคิดเชิงวิพากษ์ และ 2.5 การศึกษาและการฝึกอบรมทางการเมือง และ 3. แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นแนวทางที่ครอบคลุมทั้งพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญาอย่างสมบูรณ์ สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน และหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจและรักในสิ่งที่ทำ วิริยะ ความเพียรพยายามอย่างต่อเนื่อง จิตตะ การเอาใจใส่และมุ่งมั่น และวิมังสา การใช้ปัญญาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ซึ่งเป็นรากฐานของความสำเร็จในกิจการทั้งปวง จะทำให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ที่มีทั้งความรักในสิ่งที่ทำ ความเพียรพยายามความตั้งใจจดจ่อ และปัญญาในการไตร่ตรอง นำพาชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางการเมือง, การพัฒนาชุมชน, ไตรสิกขา, อิทธิบาท 4

Abstract

This research article aimed to: 1. analyze the approaches for developing political leadership of youth in community development based on Buddhist principles in Samut Songkhram Province, 2. promote the approaches for developing political leadership of youth in community development based on Buddhist principles in Samut Songkhram Province, and 3. propose the approaches for developing political leadership of youth in community development based on Buddhist principles in Samut Songkhram Province. This study was qualitative research, using in-depth interviews with 25 key informants (monks or persons), and data were analyzed by descriptive content analysis.

The research results found that: 1. the balanced development of political leadership among youth consisted of 1.1 equality and fairness, 1.2 flexibility and compromise, 1.3 neutrality, 1.4 empowerment, and 1.5 positive thinking; 2. the development of political leadership among youth for community development through political knowledge development consisted of 2.1 receiving political information with critical consideration, 2.2 participation in political activities, 2.3 understanding of the political system, 2.4 critical thinking, and 2.5 political education and training; and 3. the approaches for promoting the development of political leadership among youth for community development based on Buddhist principles in Samut Songkhram Province employed the Threefold Training (Sikkha), namely morality (Sila), concentration (Samadhi), and wisdom (Panna), as a comprehensive framework encompassing behavior, mind, and intellect. This approach is capable of driving sustainable community development. In addition, the Four Bases of Success (Iddhipada IV), namely Chanda (satisfaction and love in what one does), Viriya (continuous perseverance), Citta (attentiveness and determination), and Vimamsa (careful reflection with wisdom), which form the foundation of success in all undertakings, enable youth to grow into leaders who possess dedication to their work, perseverance, commitment, and wisdom in reflection, thereby leading their communities toward sustainable development.

Keywords: Political Leadership, Community Development, Tisikkha, Four Iddhipadas

บทนำ

ในภูมิทัศน์โลกยุคปัจจุบัน การพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนกลายมาเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแวดล้อมทางสังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำเยาวชนที่มีพลัง มีความคิดสร้างสรรค์ และมีความสามารถในการปรับตัว มีความจำเป็นต่อการรับมือกับความท้าทายหลายแง่มุมของการปกครองสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความซับซ้อนที่เพิ่มมากขึ้นของระบบการเมืองและความต้องการผู้นำที่สามารถนำทางพลวัตเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำเยาวชนควรได้รับความรู้และการปลูกฝังให้เป็นผู้ผู้นำที่ให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวม มีจิตสาธารณะและจิตสำนึกพลเมือง ซึ่งไม่เพียงแต่ตระหนักรู้เท่านั้นแต่ต้องสามารถลงมือปฏิบัติเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้ (สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า, 2565)

การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการพัฒนาทางสังคม โดยมุ่งเน้นการสร้างผู้นำเยาวชน ที่มีทั้งความรู้ ปัญญา และคุณธรรม จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนและมีคุณภาพ เพราะการพัฒนา มนุษย์ที่แท้จริงต้องพัฒนาทั้งด้านปัญญา จิตใจ และศีลธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) เยาวชนนั้นมีศักยภาพในการขับเคลื่อนการสร้างสรรค์นวัตกรรม ความก้าวหน้าทางสังคม และการเปลี่ยนแปลง ทางการเมือง ดังนั้น เยาวชนไทยจึงเป็นต้นกล้าประชาธิปไตยที่สำคัญยิ่งที่จะเจริญงอกงามขึ้นอย่างอุดมสมบูรณ์ และด้วยยุคแห่งความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน ส่งผลให้การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย ของไทยไม่พัฒนาก้าวหน้าเท่าที่ควร และในบางครั้งก็ถดถอยลงด้วยซ้ำ (กุลธิดา อุ่นจิตต์ และคณะ, 2566) การสร้างความแข็งแกร่งทางแนวคิดของวิถีประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยต้องอาศัย การส่งเสริมองค์ความรู้ทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติเพื่อพัฒนาให้รากฐานของประชาธิปไตยไทยแข็งแรง สร้างภูมิคุ้มกันทางความคิดและการแสดงออกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสม (วชิระ เสระทอง และเพ็ญณี แนนธ, 2562) อันจะช่วยให้เกิดการพัฒนามุมมองทางการเมืองให้กับเยาวชนได้

หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) (อง.ตัก. 20/521/294) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ที่ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ตามแนวคิดเชิงพุทธที่มุ่งเน้นว่า “การศึกษาที่แท้จริงต้องพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ทั้งทางปัญญาและจิตใจ” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) และอิทธิบาท 4 (อภิ.วิ. 35/505/292) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือ ฉันทะ อันเป็น ความพอใจและรักในสิ่งที่ทำ วิริยะ อันเป็นความเพียรพยายามอย่างต่อเนื่อง จิตตะ อันเป็นการเอาใจใส่ และมุ่งมั่น และวิมังสา อันเป็นการใช้ปัญญาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ องค์ประกอบเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงคำสอน เชิงศาสนา แต่เป็นกรอบคิดที่สามารถปรับใช้ในกระบวนการพัฒนาผู้นำเพื่อสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาดนเอง ชุมชน และสังคม เป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาปรับใช้กับกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของเยาวชน อาทิ การฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาสติและปัญญา การเรียนรู้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาในชีวิตประจำวัน อย่างมีระบบ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2553) โดยผ่านการพัฒนาความรู้ทางการเมืองที่ถูกต้อง ให้กับเยาวชน การศึกษาเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนตามหลัก พุทธธรรม จังหวัดสมุทรสงครามครั้งนี้จึงอยู่ที่การค้นหากระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนาผู้นำทางการเมือง ของเยาวชนที่อาจส่งผลต่อการพัฒนาเชิงสังคมการเมืองได้ ซึ่งไม่เพียงแต่มุ่งเน้นความสำเร็จทางวัตถุ หากแต่ คำนึงถึงคุณค่าทางจิตวิญญาณ และศักยภาพทางปัญญาของมนุษย์ เพื่อสร้างผู้นำทางการเมืองต้นแบบรุ่นใหม่ ที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมและการเมืองในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนตามหลัก พุทธธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อส่งเสริมแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนตามหลัก พุทธธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อนำเสนอแนวทางใหม่ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชน ตามหลักพุทธธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาเอกสารข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพและการนำเสนอ ข้อมูลแบบบูรณาการ เพื่อให้ได้ความเชื่อมโยงของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกัน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน เป็นจำนวน 5 กลุ่ม กลุ่มละจำนวน 5 รูปหรือคน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ นักวิชาการด้านการศึกษา คัดเลือกจากประสบการณ์ ในการเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรหรือผู้มีประสบการณ์ในระดับนโยบายในประเด็นที่เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่า 5 ปี ผู้นำชุมชนและประชาสังคม คัดเลือกจากประสบการณ์ระดับผู้บริหารที่มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนไม่น้อยกว่า 1 ปี และตัวแทนเยาวชน คัดเลือกจากประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา เยาวชน และ/หรือการพัฒนาชุมชน 1 ครั้งขึ้นไป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ หลักพุทธธรรม (ไตรสิกขาและอิทธิบาท 4) ภาวะผู้นำทางการเมือง และการพัฒนาชุมชนผ่านการพัฒนาความรู้ทางการเมือง ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน เพื่อประเมินความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 25 รูปหรือคน ผู้วิจัยได้ดำเนินการ รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

4.1 ติดต่อขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและ ขอความร่วมมือเพื่อดำเนินการวิจัยและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.2 ดำเนินการนัดหมายวันเวลาที่นัดสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างพร้อมกับขอเอกสารต่าง ๆ พร้อมกันนั้น จัดเตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อม ก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

4.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาต ใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ การใช้กล้องถ่ายรูป รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ และหากผู้ให้ข้อมูลหลักไม่ประสงค์ให้บันทึกภาพและเสียงไว้ ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึก ตามความประสงค์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสังเคราะห์เนื้อหาแบบพรรณนา ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การตีความเนื้อหาของ ข้อมูลผ่านกระบวนการจำแนกอย่างเป็นระบบ และมีการตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินและยืนยันว่าข้อมูลที่ถูกถอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วนั้นถูกตีความอย่างถูกต้องตรงกับ ความตั้งใจของผู้ให้ข้อมูลหลักหลังจากการสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ในภาพรวม

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนตามหลัก พุทธธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในแบบสมดุลง ประกอบด้วย

1. ความเสมอภาคและความเป็นธรรม มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชน ควรเป็นกระบวนการที่องค์รวมและบูรณาการ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างเยาวชนที่มีทั้งความรู้ ทักษะ คุณธรรม และจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ซึ่งควรมีจุดเริ่มต้นการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เห็นปัญหาและลงมือทำจริงในชุมชน 2. ความยืดหยุ่นและความประนีประนอม มีความสันติและยั่งยืน ทุกภาคส่วนต่างเน้นย้ำว่าการปลูกฝังทัศนคติและทักษะผ่านประสบการณ์จริง การพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนที่มีคุณภาพ จำเป็นต้องอาศัยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่ครอบคลุมทุกภาคส่วน โดยมีชุมชนและประชาสังคมเป็นแรงหนุนสำคัญในการเชื่อมโยงกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลาย ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปิดกว้างและยอมรับความแตกต่างเพื่อเป็นรากฐานในการบ่มเพาะผู้นำแห่งอนาคต 3. การวางตัวเป็นกลาง มีการคิดวิเคราะห์ การรู้เท่าทันอคติ การปลูกฝังการคิดวิเคราะห์เชิงระบบและทักษะการตรวจสอบข้อมูลในเยาวชน เป็นรากฐานสำคัญของการสร้างพลเมืองที่มีวิจารณญาณ ซึ่งสามารถจำแนกข้อเท็จจริงออกจากอคติเพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นวัตถุวิสัยทางการเมือง 4. การเพิ่มพลังอำนาจ การมีจิตสำนึกพลเมือง และการสร้างสรรค์นวัตกรรม การเพิ่มพลังอำนาจให้กับเยาวชนนั้น เป็นการสร้างพลังอำนาจจากภายใน การปลูกฝังจิตสำนึกพลเมืองและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การส่งเสริมทักษะนวัตกรรมทางสังคมและการบริหารจัดการโครงการ จะช่วยเปลี่ยนพลังสร้างสรรค์ของเยาวชนให้เป็นการขับเคลื่อนทางการเมืองที่เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม และ 5. การคิดเชิงบวก การเรียนรู้จากปัญหา การเข้าใจในหลักธรรมาภิบาล เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน การสร้างฐานคติที่ยึดโยงกับความเป็นจริงและมองโลกอย่างรอบด้าน เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญา เพื่อให้เยาวชนเผชิญความท้าทายทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การพัฒนาชุมชนโดยใช้การพัฒนาความรู้ทางการเมือง ประกอบด้วย 1. การได้รับข้อมูลทางการเมืองอย่างมีวิจารณญาณ การพัฒนาความรู้ทางการเมืองในมิติที่กว้างขวาง มีปัญหา และรอบด้าน การพัฒนาภาวะผู้นำมีลักษณะที่ครอบคลุมมิติเชิงลึกและรอบด้าน ตั้งแต่การเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานไปจนถึงการนำไปสู่การปฏิบัติและการสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ในสถานศึกษา เป็นกลไกหลักในการขัดเกลาทางการเมืองเพื่อหล่อหลอมเยาวชนสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ 2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การสร้างเครือข่ายแกนนำเยาวชนเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวและมุ่งพัฒนาสังคม การประยุกต์ใช้สื่อสมัยใหม่และนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เช่น เกมจำลองสถานการณ์และบทบาทสมมติ เป็นกลไกสำคัญในการลดความซับซ้อนของโครงสร้างอำนาจ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ทางการเมืองและเสริมสร้างอำนาจนำให้เยาวชนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างการเมืองกับวิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงสังคม 3. การเข้าใจระบบการเมือง การบ่มเพาะพลเมืองที่ตื่นรู้ ใช้ความรู้ทางการเมืองแก้ปัญหาในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและมีคุณภาพ เป็นการเน้นที่การสร้างความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองผู้มีส่วนร่วม การปลูกฝังความเป็นพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizenship) ผ่านกระบวนการวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ควบคู่กับการยอมรับความหลากหลายทางความคิด เป็นกลไกหลักในการเสริมสร้างสมรรถนะของเยาวชนเพื่อการขับเคลื่อนระบอบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน 4. การคิดเชิงวิพากษ์ ส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนโดยการคิดเชิงวิพากษ์ที่สร้างสรรค์และมีคุณธรรม เน้นการเข้าใจกลไกประชาธิปไตยและกลไกการบริหารจัดการภาครัฐด้วยเหตุผล การเสริมสร้างทักษะการคัดกรองแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือควบคู่กับการวิเคราะห์หาทหกรรมทางการเมือง เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างวิจารณญาณให้เยาวชนเท่าทันต่อกลไกการสื่อสารเชิงอำนาจในสังคม และ 5. การศึกษาและการฝึกอบรมทางการเมือง การสร้างวิสัยทัศน์ เป็นพลังขับเคลื่อนการเมืองและการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การสร้างจิตสำนึกให้เกิดความผูกพันและหวงแหนต่อรากเหง้าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน การสร้างความตระหนัก

ในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกรักถิ่นฐาน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของทุนทางสังคมและรากฐานการเมืองภาคพลเมืองในระดับชุมชน

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล พุติกรรม สมาธิ จิตใจ และปัญญา ปัญญา ซึ่งครอบคลุมทั้งพุทฺติกรรม จิตใจ และสติปัญญาอย่างสมบูรณ์ พบว่า จะช่วยบ่มเพาะให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้นำทางการเมืองที่มีทั้งคุณธรรม จริยธรรม สติปัญญา และความสามารถในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน ในอนาคต การบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับการพัฒนาเยาวชนผ่านมิติทางปรัชญา การปฏิบัติ และจริยธรรม เป็นกลไกสำคัญในการสร้างปัญญาเชิงกลยุทธ์ที่ช่วยให้เข้าใจบริบททางสังคมและสามารถประยุกต์ใช้ประสบการณ์จริงเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ และหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจและรักในสิ่งที่ทำ วิริยะ ความเพียรพยายามอย่างต่อเนื่อง จิตตะ การเอาใจใส่และมุ่งมั่น และวิมังสา การใช้ปัญญาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความสำเร็จในกิจการทั้งปวง เป็นการบ่มเพาะคุณลักษณะภายในที่สำคัญ ซึ่งจะทำให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้นำที่มีทั้งความรักในสิ่งที่ทำ ความเพียรพยายามความตั้งใจจดจ่อ และปัญญาในการไตร่ตรองอันเป็นรากฐานสำคัญที่จะนำพาชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและมั่นคงต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในแบบสมดุล แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนเป็นแนวทางที่ครอบคลุมและสมดุล เน้นการพัฒนาทั้งคุณลักษณะส่วนบุคคลและคุณลักษณะทางสังคมที่จำเป็นต่อการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ ซึ่งไม่เพียงแต่จะสร้างผู้นำที่มีความสามารถเท่านั้น แต่ยังสร้างผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม และตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการสร้างสรรค์สังคมที่สงบสุขและยั่งยืน ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการทัศน์ใหม่ของเยาวชนไทยที่ให้ความสำคัญกับความยืดหยุ่นและการประนีประนอมที่เชื่อมโยงกับความต้องการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพราะในมิติรัฐศาสตร์ชุมชนนั้น การขับเคลื่อนงานจะติดหล่มตันหากผู้นำเลือกข้างอย่างสุดโต่ง ภาวะผู้นำแบบสมดุลจึงไม่ใช่เพียงคุณธรรม แต่เป็นยุทธศาสตร์ในการสร้างความยอมรับจากคนทุกกลุ่มในพื้นที่ สอดคล้องกับรัตน สนิเปียม (2565) ที่ระบุว่า ภาวะผู้นำสมดุลช่วยสร้างความไว้วางใจและประชาธิปไตยในการทำงานในยุคโลกาภิวัตน์ เชื่อมโยงกับงานวิจัยของพระมหานิรุต ญาณวฑฺฒโธ (พยนต์ย์ม) (2566) ในด้านทักษะการใช้อิทธิพลและการจูงใจทีมงานอย่างสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของพระครูวิโรจน์กาญจนเขต (นัทฤต ปทุมมาธิเชษฏ์) (2567) ที่ยึดหลักธรรมาธิปไตยและความเสมอภาคเป็นจุดเด่นของผู้นำ

2. การส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการพัฒนาชุมชนโดยใช้การพัฒนาความรู้ทางการเมือง เป็นรูปแบบการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการบ่มเพาะผู้นำรุ่นใหม่ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ผลการวิจัยสะท้อนถึงการปรับตัวของพลเมือง การทำให้การเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัวและสนุก เพราะกลไกการเรียนรู้ของเยาวชนยุคใหม่จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการมีส่วนร่วมจริง บ่งชี้ว่า การพัฒนาความรู้ทางการเมืองมีเป้าหมายเพื่อสร้างอำนาจในการจัดการปัญหาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม การวิจัยที่ผ่านมา มักจำกัดความรู้ทางการเมืองอยู่แค่เรื่องกฎหมายและการเลือกตั้ง แต่การวิจัยนี้สร้างองค์ความรู้ใหม่โดยการเชื่อมโยงรากเหง้าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เข้ากับทักษะการสื่อสารสมัยใหม่ ทำให้การเมืองมีชีวิตและมีความหมายต่อคนในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับบุญยิ่ง ประทุม (2566) ที่นำเสนอว่า การพัฒนาชุมชนคือ กระบวนการให้การศึกษาเพื่อให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้ เป็นการพัฒนาประเภทหนึ่งที่มีเอกลักษณ์เป็น

ของตนเองและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสมบัติ ธนปญโญ (ฉลองนิติกุล) (2566) ที่เน้นการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองเพื่อเป็นพลังในการกำหนดนโยบายในอนาคต

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้หลักไตรสิกขาและอิทธิบาท 4 การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาซึ่งเน้นการพัฒนาทั้งภายในและภายนอกมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำ การใช้ไตรสิกขาและอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางหลัก คือ การสร้างภูมิคุ้มกันเชิงจริยธรรมให้แก่ผู้นำรุ่นใหม่ สะท้อนให้เห็นว่า ในบริบทสังคมไทย พุทธธรรมยังคงเป็นทักษะที่สำคัญในการกำกับดูแลพฤติกรรมทางการเมือง การนำแนวทางพุทธศาสนาเมื่อนำมาใช้ในทางการเมือง จึงเป็นความสามารถในการเข้าใจธรรมชาติของสังคมและการคิดเชิงกลยุทธ์เพื่อแก้ปัญหาชุมชนและพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของชัชนิธิตฐา ชัชวาลวงศ์ และคณะ (2567) ที่พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมช่วยพัฒนาทักษะในภาวะผู้นำ เชื่อมโยงกับงานของพระมหาอภิวัชร อภิวัชโร (โกศลสวัสดิ์) (2567) ในด้านการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายด้วยความซื่อสัตย์ มีสติ และรอบคอบของภาวะผู้นำ รวมถึงการใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาในชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ในประเด็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม จังหวัดสมุทรสงครามนี้ได้สร้างนิยามใหม่ของภาวะผู้นำเยาวชนที่ไม่ใช่เพียงเรื่องของอำนาจ

หรือตำแหน่งแต่คือการสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจและธรรม เมื่อนำคุณลักษณะภาวะผู้นำ กระบวนการพัฒนาความรู้ และหลักธรรมทางพุทธศาสนามาบูรณาการเข้าด้วยกัน จะสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้เป็น 5 ด้าน คือ 1. การสร้างอัตลักษณ์ผู้นำพลเมืองสมดุลงเชิงพุทธ เป็นการรวมตัวระหว่างความเสมอภาค/เป็นธรรมเข้ากับไตรสิกขาด้านศีล ผู้นำเยาวชนยุคใหม่เน้นการหล่อหลอมพฤติกรรมผ่านศีล เพื่อสร้างความเป็นธรรมและจิตสำนึกส่วนรวม เพื่อการสร้างชุมชนแห่งความสงบและสันติ ซึ่งต่างจากภาวะผู้นำทางการเมืองแบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นการแข่งขันและเอาชนะ 2. การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ด้วยสติและวิจารณ์ญาณ เป็นการผสมผสานกันระหว่างการวางตัวเป็นกลาง/รู้เท่าทันอคติ การรับข้อมูลอย่างมีวิจารณ์ญาณ และไตรสิกขาด้านสมาธิและอิทธิบาท 4 ด้านวิมังสา เป็นเครื่องมือในการรู้เท่าทันสื่อและรู้เท่าทันอคติ ทำให้เยาวชนตัดสินใจทางการเมืองได้อย่างเป็นกลางและรอบคอบ 3. ด้านการขับเคลื่อนนวัตกรรมชุมชนด้วยความรักและปัญญาเป็นการบูรณาการระหว่างการเพิ่มพลังอำนาจ/สร้างสรรค์นวัตกรรมเข้ากับอิทธิบาท 4 ด้านฉันทะและไตรสิกขาด้านปัญญา ทำให้เกิดรูปแบบการพัฒนาของการสร้างผลลัพธ์ที่จับต้องได้ โดยผู้นำเยาวชนจะใช้ความรักในสิ่งที่ทำ (ฉันทะ) เป็นตัวเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้การพัฒนาชุมชนเป็นนวัตกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของอย่างแท้จริง 4. ด้านความยืดหยุ่นเชิงนิเวศทางการเมืองเป็นการผสมผสานระหว่างความยืดหยุ่น/ประนีประนอม การเข้าใจระบบการเมือง และอิทธิบาท 4 ด้านจิตตะและวิริยะ เกิดเป็นยุทธศาสตร์ที่ยืดหยุ่น โดยที่เยาวชนต้องมีความมุ่งมั่น (จิตตะ) และความเพียร (วิริยะ) ในการทำความเข้าใจระบบนิเวศทางการเมืองที่ซับซ้อน เพื่อให้สามารถนำพาชุมชนผ่านพ้นความขัดแย้งและความแตกต่างหลากหลายได้ และ 5. ด้านการสร้างความยั่งยืนผ่านการเรียนรู้เชิงวิพากษ์ เป็นการรวมการคิดเชิงบวก/การเรียนรู้จากปัญหา การคิดเชิงวิพากษ์/การฝึกอบรม และ ไตรสิกขา/อิทธิบาท 4 แบบองค์รวม การสรุปว่า ความยั่งยืนไม่ได้เกิดจากงบประมาณ แต่เกิดจากการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมผ่านการฝึกอบรมที่เน้นการคิดเชิงวิพากษ์อย่างสร้างสรรค์และมีคุณธรรม เยาวชนจะเรียนรู้จากปัญหาเพื่อหาทางออกที่เป็นธรรมาภิบาลส่งผลให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็งจากภายในสู่ภายนอก มีความสามัคคีและเกื้อกูลกัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดสมุทรสงคราม หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรใช้การบูรณาการหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้แบบองค์รวม ครอบคลุมถึงการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลและคุณลักษณะทางจริยธรรม
2. สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดสมุทรสงคราม หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรออกแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการไตรสิกขาพัฒนาผู้นำ จัดค่ายหรือการอบรมที่นำหลักไตรสิกขาและหลักอิทธิบาท 4 มาเป็นแกนหลักในการฝึกฝนคุณลักษณะผู้นำ
3. สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดสมุทรสงคราม หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาหลักสูตรพลเมืองรุ่นใหม่ หัวใจชุมชน พัฒนาหลักสูตรสำหรับเยาวชนในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาที่ผสมผสานเนื้อหาหลากหลายศาสตร์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดสมุทรสงครามควรจัดตั้งศูนย์เฉพาะทาง และขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนอย่างเป็นระบบ ใช้หลักสูตรภาคปฏิบัติที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดสมุทรสงครามควรจัดค่ายผู้นำเยาวชนเชิงพุทธธรรม จัดค่ายกิจกรรมที่นำเยาวชนเข้าสู่การฝึกฝนหลักไตรสิกขาและอิทธิบาท 4 อย่างเข้มข้น เช่น การฝึกสมาธิ การบำเพ็ญศีล การใช้ปัญญาแก้ปัญหาจำลอง การฝึกความเพียรในการทำกิจกรรมกลุ่ม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเพื่อต่อยอดการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม ในจังหวัดอื่น ๆ เพื่อขยายขอบเขตองค์ความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2. ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับเยาวชน ผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่เพื่อร่วมกันออกแบบ พัฒนา และทดลองใช้เครื่องมือหรือกิจกรรมใหม่ ๆ ในการส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

- กุลธิดา อุ่นจิตต์ และคณะ. (2566). การพัฒนาประชาธิปไตยโดยใช้เยาวชนไทยเป็นฐานในการพัฒนา. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม, 5(2), 73-82.
- ชันนิธิตา ชัชวาลวงศ์ และคณะ. (2567). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของเยาวชนโดยการดำเนินงานของชุมชนในกรุงเทพมหานคร. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร, 7(1), 163-177.
- บุญยิ่ง ประทุม. (2566). เอกสารประกอบการสอนวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. นครศรีธรรมราช: สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- พระครูวิโรจน์กาญจนเขต (นันทกฤต ปทุมมาธิ์เชษณ์). (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี (ดุชนิพนธ์ปริญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). การศึกษาเพื่อสันติภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2553). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: เอสอาร์พรีนติ้งแมสโปรดักส์.
- _____. (2556). การพัฒนาที่ยั่งยืน (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- พระมหานิรุต ญาณวุฑโฒ (พยนต์ย์ม). (2566). พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุชนิพนธ์ปริญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมบัติ ธนปญโญ (ฉลองนิติ์กุล). (2566). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ (ดุชนิพนธ์ปริญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอภิวัชร อภิวัชโร (โศภสวัสดิ์). (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี (ดุชนิพนธ์ปริญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัตนา สนเปี่ยม. (2565). ภาวะผู้นำสมดุ: รูปแบบภาวะผู้นำที่ส่งเสริมประชาธิปไตย. วารสารบริหารการศึกษามศว, 19(37), 184-194.

วชิระ เสระทอง และเพ็ญณี แนนรท. (2562). การพัฒนาประชาธิปไตยสำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการบริหารกิจการสาธารณะยุคดิจิทัล ครั้งที่ 5 การบริหารกิจการสาธารณะยุคดิจิทัล: กฎหมาย ความเป็นธรรม และการกลับคืนสู่ประชาธิปไตย. (น. 593–601). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า. (2565). ผู้นำเยาวชนแห่งอนาคต: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ ปี 2565. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.